

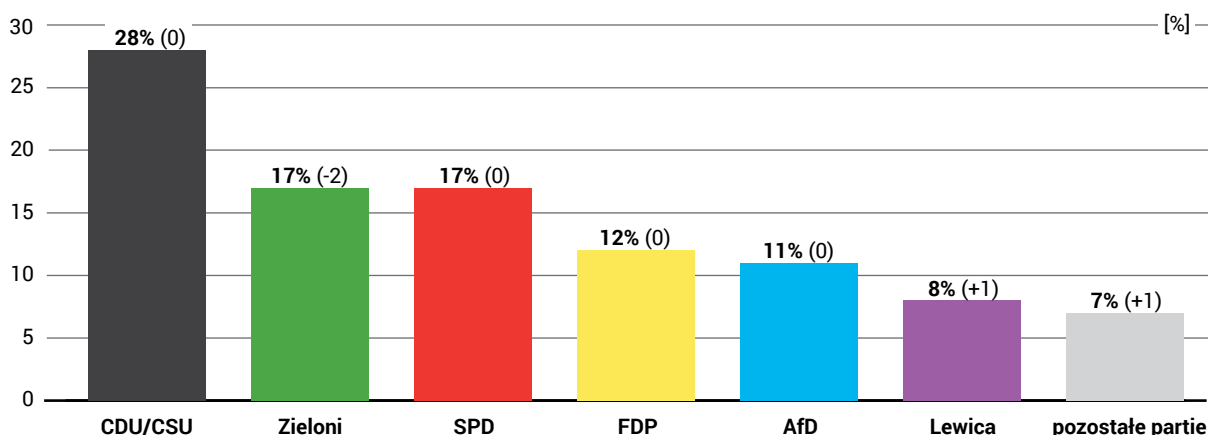
Demografia wyborcza | Francusko-Niemieckie Zgromadzenie Parlamentarne zyskuje na znaczeniu | Podwójna misja Scholza w Waszyngtonie

Zawieszenie wykonania ustawy zmieniającej Europejski Mechanizm Stabilności

Obawy przed wariantem Delta koronawirusa

SONDAŻE

Wykres 1. Poparcie dla partii politycznych

Źródło: badanie ośrodka INSA z 10 lipca br.

- Nieznacznie powiększa się przewaga CDU/CSU nad Zielonymi. Tylko 19% wyborców chciałoby utworzenia rządu pod przywództwem Zielonych (SPD – 20%, CDU – 39%, sondaż ARD-Deutschland-TREND z 1 lipca).
- Spadek poparcia dla Zielonych, w tym również dla kandydatki tego ugrupowania na kanclerza, wynika m.in. z podnoszonych w mediach zarzutów o plagiat – chodzi o fragmenty wydanej w czerwcu książki Annaleny Baerbock. Nakładają się na to wcześniejsze niejasności dotyczące oświadczenia majątkowego przewodniczącej partii (zob. *Problemy partii Zielonych*). Tylko 18% badanych poparłoby ją w przypadku bezpośrednich wyborów na urząd kanclerza, podczas gdy Olaf Scholz (SPD) mógłby liczyć na 29%, a Armin Laschet (CDU) na 28% głosów (sondaż ARD-DeutschlandTREND z 1 lipca).
- Ustabilizowało się poparcie dla mniejszych partii. Ma to szczególne znaczenie dla ugrupowania Lewicy, jeszcze kilka tygodni temu oscylującego wokół 5-procentowego progu wyborczego. Ewentualny dalszy wzrost notowań może zostać jednak przyhamowany przez toczące się partyjne postępowanie dotyczące usunięcia Sahry Wagenknecht z szeregów partii. Była przewodnicząca klubu parlamentarnego w Bundestagu oraz główna kandydatka Lewicy w Nadrenii Północnej-Westfalii jest oskarżana przez część jej członków o działanie na szkodę partii poprzez krytykę kierunku jej rozwoju.

Demografia elektoratu: kontekst wyborczych decyzji Niemców

Odchodzenie wyborców od partii politycznych i kurczenie się tzw. twardego elektoratu szczególnie dwóch głównych partii masowych – CDU i SPD – to procesy widoczne w kolejnych elekcjach do Bundestagu. Zmniejszaniu się stałego elektoratu towarzyszy w ostatnich latach wzrost liczby wyborców podejmujących decyzje emocjonalnie i w ostatniej chwili. Pod koniec czerwca 80% respondentów było przekonanych, że wynik elekcji nie jest przesądzony, podczas gdy w 2017 r. w tym samym okresie uważało tak 60% badanych (Politbarometer ZDF, 25 czerwca 2021 r.).

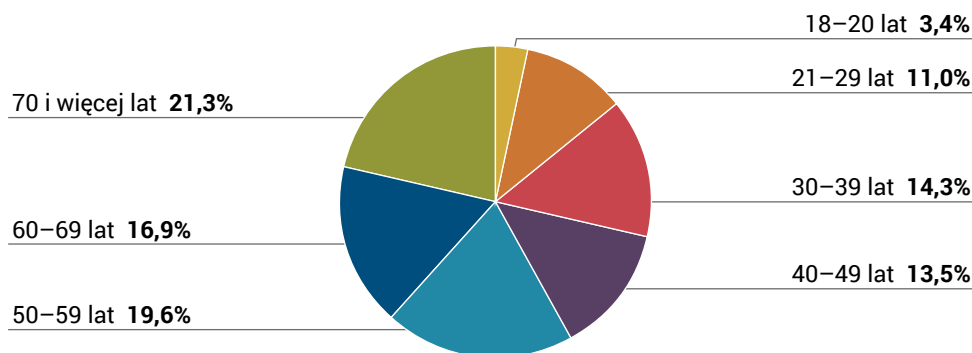
Analiza zmian w elektoracie poszczególnych partii nabiera w tym kontekście coraz większego znaczenia. Na jej podstawie strategicy polityczni przygotowują ofertę programową dla wybranych grup, a nawet dla konkretnego odbiorcy. Jest to istotne zwłaszcza w sytuacji, gdy kampanie wyborcze coraz częściej prowadzone są w Internecie przy wykorzystaniu danych pozyskiwanych z mediów społecznościowych (zob. *Kampania w sieci*). Informacje te pozwalają na precyzyjne dostosowanie oferty programowej, która ma uwzględniać wszelkie czynniki demograficzne, takie jak struktura wiekowa, informacje o wykształceniu, cenzusie majątkowym, popieraniu konkretnych wartości czy o miejscu zamieszkania.

Prawo do oddania głosu w wyborach 26 września w Niemczech ma 60,4 mln osób (w 2017 r. – 61,7 mln), z czego 2,8 mln (4,6%) pójdzie do urn po raz pierwszy. Większość uprawnionych to kobiety (31,2 mln).

Komentarz

- O wyniku wyborów w RFN w dużym stopniu decydują osoby starsze, ich odsetek wśród elektoratu zwiększa się bowiem najszybciej. Dodatkowo jest to najbardziej zdyscyplinowana grupa wiekowa. Ogólna frekwencja w poprzedniej elekcji w 2017 r. wyniosła 76,2%, przy czym była tym wyższa, im starszych wyborców dotyczyła. Najwyższy poziom uczestnictwa odnotowano w grupie 60–69 lat – 81%. Wśród najstarszych osób największą popularnością w ostatnich wyborach federalnych – elekcji do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. – cieszyły się CDU/CSU i SPD, które łącznie uzyskały ponad 50% głosów.

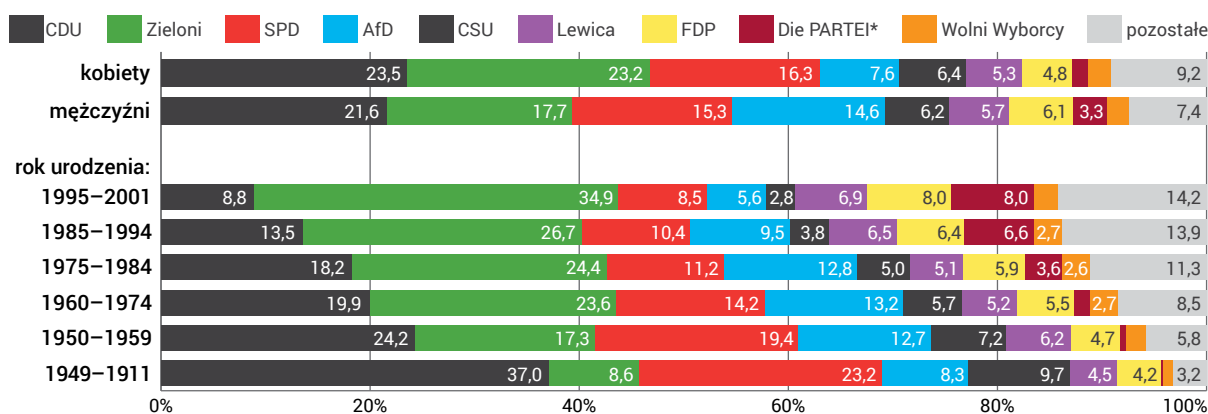
Wykres 2. Udział poszczególnych grup wiekowych wśród uprawnionych do głosowania w wyborach w RFN

Źródło: Federalna Komisja Wyborcza.

- Pomimo rosnącej gotowości społeczeństwa do przeprowadzenia w kraju reform nadal dominuje przekonanie o potrzebie zachowania *status quo* i konieczności dokonania jedynie korekty obecnej polityki w wielu obszarach. Opowiada się za tym 57% respondentów (-11 p.p. względem 2017 r., Infratest dimap, ARD-DeutschlandTREND, lipiec 2021). Pokazują to również sondaże dotyczące możliwej konstrukcji przyszłego rządu RFN. Wynika z nich, że 39% badanych jest za dalszym sprawowaniem władzy przez CDU/CSU. Zasadniczej zmiany polityki chciałoby 34% respondentów (+15 p.p.). W trwającej kampanii do postulatów radykalnych przeobrażeń najczęściej odwołuje się ugrupowanie Zielonych. Jest ono zarazem najpopularniejsze wśród najmłodszych wyborców. Osoby poniżej 30. r.ż. jednoznacznie wybrałyby na urząd kanclerza kandydatkę Zielonych Annalenę Baerbock (56%). Pozostali kandydaci cieszą się znacznie mniejszą popularnością w tej grupie wiekowej (Armin Laschet – 19%, Olaf Scholz – 14%). Wśród osób powyżej 60. r.ż. sytuacja jest odwrotna – to kandydat chadecji mógłby liczyć na poparcie 42% uprawnionych, Scholz – 34%, a kandydatka Zielonych – 11%.

Wykres 3. Poparcie dla partii politycznych w wyborach do PE w 2019 r. – podział według płci oraz wieku

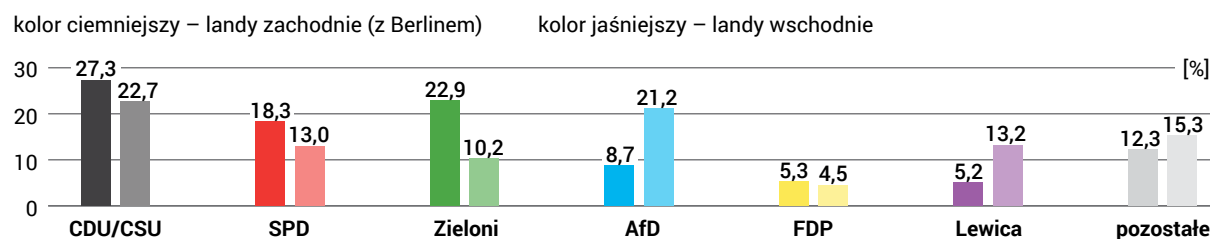

* Die PARTEI – Partia na rzecz Pracy, Praworządności, Ochrony Zwierząt, Promocji Elit i Inicjatyw Oddolnej Demokracji

Źródło: Federalna Komisja Wyborcza.

- Pomimo upływu ponad 30 lat od zjednoczenia Niemiec nadal widać różnice w zachowaniach wyborczych pomiędzy mieszkańcami obu części RFN (zob. *Jeden kraj, dwa społeczeństwa? Niemcy 20 lat po zjednoczeniu*). Na wschodzie decyzja o oddaniu głosu w mniejszym stopniu zależy od statusu społecznego, przynależności do grupy zawodowej czy rodzinnych tradycji. Wyborcy szybciej zmieniają swoje preferencje i rozliczają partie za realizację kampanijnych obietnic. Ugrupowania polityczne starają się dotrzeć z dodatkowymi postulatami kierowanymi szczególnie do elektoratu pięciu wschodnich landów. Jedną z najspójniejszych propozycji przedstawiła SPD, która pod koniec maja br. opublikowała postulaty dotyczące transformacji strukturalnej wschodnich regionów (np. modernizacja infrastruktury kolejowej, zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu). Część z nich pokrywa się również z programem wyborczym CDU/CSU, zapowiadającym m.in. rozbudowę połączeń do Polski i Czech oraz relokację do wschodnich landów kolejnych urzędów o znaczeniu federalnym. Zainteresowanie partii politycznych tą częścią kraju jest tym większe, że równolegle toczy się kampania przed wyborami do parlamentów krajowych w Turyngii i Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz Berlinie, które odbędą się wraz z wyborami do Bundestagu.

Wykres 4. Poparcie dla partii politycznych w wyborach do PE w 2019 r. z podziałem na landy wschodnie i zachodnie

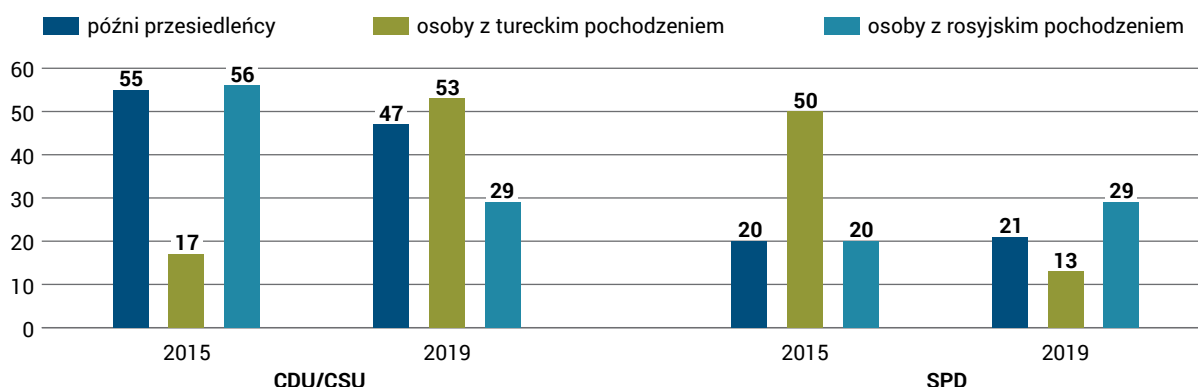

Źródło: Federalna Komisja Wyborcza.

- Kampania we wschodnich landach ma szczególne znaczenie dla CDU, która wzmocniła się po zwycięstwie w Saksonii-Anhalt 6 czerwca, i dla AfD – w wyborach do PE drugiej najsilniejszej partii na wschodzie (zob. *Alternatywa dla wschodnich Niemiec. Saksonia i Brandenburgia przed wyborami landowymi*). Oba ugrupowania w wielu okręgach wyborczych tej części RFN bezpośrednio rywalizują o zwycięstwo. Dotychczasowa skuteczność AfD wynikała m.in. z aktywnej kampanii w Internecie, rozszerzenia programu wyborczego (poza politykę bezpieczeństwa wewnętrznego i migracje) o kwestie edukacji, transportu czy gospodarki, a także z działalności charyzmatycznych, ale kontrowersyjnych liderów (część z nich jest obserwowana przez służby kontrwywiadu). Dodatkowym elementem wpływającym na wysokie poparcie dla AfD we wschodnich Niemczech jest odwoływanie się do potrzeby „dokończenia rewolucji z 1989 r.”. Partia ta wykorzystuje rozczarowanie części mieszkańców tamtejszych landów przemianami zapoczątkowanymi 30 lat temu oraz nadal utrzymującymi się różnicami w poziomie życia i rozwoju gospodarczego wschodnich i zachodnich Niemiec.
- We wschodniej części RFN tradycyjnie Lewica uzyskuje zdecydowanie wyższe poparcie niż na zachodzie. Nie jest już ona jednak postrzegana przez wyborców jako wschodnia partia protestu. To miejsce najczęściej zajmuje AfD. Lewica w Turynii, gdzie jej reprezentant Bodo Ramelow po raz drugi z rządu wygrał w 2019 r. wybory landowe, odbierana jest raczej jako ugrupowanie umiarkowane o najwyższych kwalifikacjach w zakresie edukacji czy polityki rodzinnej. Większość głosujących w tym regionie na tę partię wybrało ją ze względu na program (72%, wzrost o 16 p.p.), a największą popularnością cieszy się ona wśród osób powyżej 60. r.ż.
- Zmiany zachowań wyborczych dotyczą również osób o pochodzeniu migracyjnym (takich, które w momencie urodzenia nie posiadały niemieckiego obywatelstwa lub przynajmniej jedno z ich rodziców go nie posiadało). Najdokładniejsze badania obejmują dwie grupy tego typu wyborców: tzw. późnych przesiedleńców (pochodzących przede wszystkim z Polski, Rumunii i byłego Związku Radzieckiego), głosujących głównie na partie chadeckie, oraz osoby o tureckim pochodzeniu, kiedyś najczęściej udzielające poparcia SPD. Obecnie następuje zmiana tego modelu zachowań. Związane jest to z migracją wyborców nie tylko w ramach lewicowego czy prawicowego spektrum niemieckich partii, lecz także pomiędzy nimi. Szczególnie uwidacznia się to wśród wyborców z tureckim pochodzeniem, którzy coraz częściej wybierają CDU (dane za badaniem Fundacji Konrada Adenauera, „Analysen & Argumente”, nr 422, styczeń 2021). Świadczy to o zmniejszaniu się znaczenia pochodzenia dla podejmowanych decyzji wyborczych; większą wagę sympatycy poszczególnych partii przywiązują do programów oraz własnych preferencji związanych z wykształceniem, sytuacją ekonomiczną czy miejscem zamieszkania. Pomimo to część partii (np. AfD) nadal przygotowuje oferty programowe specjalnie pod kątem oczekiwań konkretnych grup migrantów (np. rosyjskojęzycznych). W przeszłości znaczenie dla procesu wyborczego miały też próby wpływania na diasporę mieszkającą w Niemczech, a tym samym na przebieg kampanii, podejmowane przez państwa pochodzenia

(głównie Turcję i Rosję). Dotychczas – inaczej niż przed elekcją w 2017 r. – nie dochodziło do napięć na tym tle (zob. *Turecka kampania w Niemczech. Wzrost napięcia na linii Berlin–Ankara*).

Wykres 5. Poparcie dla CDU/CSU oraz SPD wśród wybranych grup wyborców o pochodzeniu migracyjnym

Źródło: Fundacja Konrada Adenauera, „Analysen & Argumente”, nr 422, styczeń 2021.

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA

Rosnące znaczenie Francusko-Niemieckiego Zgromadzenia Parlamentarnego we współpracy bilateralnej

28 czerwca 2021 r. kanclerz Angela Merkel i premier Francji Jean Castex wzięli udział w szóstym posiedzeniu Francusko-Niemieckiego Zgromadzenia Parlamentarnego. Wysłuchanie szefów rządów stanowiło punkt kulminacyjny wypracowanego w ramach Zgromadzenia modelu informowania przez egzekutywę o relacjach dwustronnych. Wcześniej na pytania parlamentarzystów odpowiadali m.in. ministrowie finansów, zdrowia, spraw wewnętrznych, obrony, transportu. Uwarunkowania kryzysu pandemicznego, w którym dominują zdalne formy komunikacji, przyczyniły się do dynamicznego rozwoju nowej zinstytucjonalizowanej współpracy Bundestagu i Assemblée nationale. Szczególnie znaczenie podczas debat parlamentarzystów miały zagadnienia dotyczące regionów przygranicznych i mobilności między obu państwami, które znacznie ucierpiały wskutek ograniczeń sanitarnych. Podejmowane są również kwestie polityki europejskiej czy wyzwań technologicznych. Utworzono tematyczne grupy robocze, m.in. poświęconą Europejskiemu Zielonemu Ładowi. Zgromadzenie Parlamentarne liczy po 50 deputowanych z obu państw, ma się zbierać przynajmniej dwa razy w roku naprzemiennie we Francji i w Niemczech. Format został powołany na podstawie porozumienia obu parlamentów z marca 2019 r. Posiedzenie inauguracyjne odbyło się 25 marca 2019 r. w Paryżu.

Podwójna misja Scholza w Waszyngtonie

Minister finansów i kandydat SPD na kanclerza Olaf Scholz przebywał od 30 czerwca z czterodniową wizytą w USA. Głównym celem rozmów, m.in. z sekretarzem skarbu Janet Yellen, było znalezienie jak najszerszego poparcia dla wprowadzenia globalnego podatku minimalnego od firm. CIT w wysokości 15% mają płacić przedsiębiorstwa osiągające obroty powyżej 750 mln euro w państwach, w których prowadzą one działalność. Porozumienie zostało podpisane dotąd przez 130 krajów. Według Federalnego Urzędu Statystycznego podatek będzie dotyczył 827 niemieckich firm.

Osiągnięcie konsensusu w sprawie globalnego podatku minimalnego Scholz będzie chciał wykorzystać w swojej kampanii wyborczej, podkreślając, że jako minister finansów RFN od dawna był orędownikiem opodatkowania globalnych koncernów. Ponadto kandydat SPD na kanclerza liczy na poprawę wizerunku nadszarpniętego w związku z największą w Niemczech aferą dotyczącą manipulacji i oszust bilansowych dostawcy usług finansowych Wirecard. Raport parlamentarnej komisji śledczej powołanej w tej sprawie obarcza Scholza oraz jego zastępcę w resorcie finansów m.in. odpowiedzialnością za brak należytej kontroli i nadużycia w podległych im instytucjach, głównie Federalnym Urzędzie Nadzoru Usług Finansowych.

W trakcie wizyty nie doszło do rozmowy z wiceprezydent USA Kamalą Harris, choć zabiegał o to Scholz. Jest on kolejnym ministrem rządu federalnego, który w ciągu ostatnich kilku tygodni spotyka się w Waszyngtonie z przedstawicielami nowej amerykańskiej administracji. Jednym z elementów misji każdego z niemieckich oficjeli odwiedzających USA są działania mające na celu przygotowanie wizyty kanclerz Merkel 15 lipca br.

Wyrok w sprawie obserwowania AfD przez kontrwywiad dopiero po wyborach

Sąd Administracyjny w Kolonii poinformował 8 lipca, że wyrok w sprawie możliwości objęcia obserwacją środkami kontrwywiadowczymi przez Federalny Urząd ds. Ochrony Konstytucji (BfV) ugrupowania AfD ogłosi w pierwszym kwartale 2022 r. Przesunięcie planowanego na początek lipca terminu rozstrzygnięcia sąd motywuje zarówno późnym dostarczeniem przez BfV kompletu akt oraz ich objętością, jak i możliwym wpływem jego decyzji na wybory federalne, które odbędą się pod koniec września. 5 marca sąd w Kolonii przychylił się do skargi AfD i zakazał obserwacji ugrupowania za pomocą metod kontrwywiadowczych (m.in. podsłuch, korzystanie z informacji tajnych współpracowników) do czasu zakończenia procesu przed tym sądem. AfD już w styczniu 2020 r. zaskarżyła decyzję BfV po pojawieniu się pierwszych informacji o możliwości objęcia partii obserwacją. Postanowienie sądu jest sukcesem AfD. Pozwoli na utrzymanie trwającego w kampanii wyborczej okresu wyciszenia sporów wewnątrz ugrupowania oraz wzmocni je przed elekcjami we wschodnich landach (szczególnie w Turyngii, gdzie jest ono drugą siłą polityczną, jak również w Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz Berlinie). Odbędą się one 26 września wraz z wyborami federalnymi.

Prezydent Steinmeier zawiesił wykonanie ustawy zmieniającej Europejski Mechanizm Stabilności

Prezydent Frank-Walter Steinmeier 1 lipca zawiesił wykonanie ustawy o umowie z 27 stycznia 2021 r. zmieniającej traktat z 2012 r. ustanawiający Europejski Mechanizm Stabilności (EMS – instytucja finansowa utworzona przez kraje strefy euro). Decyzja została podjęta na wniosek Drugiego Senatu Federalnego Trybunału Konstytucyjnego (FTK). Powodem jego złożenia było wniesienie indywidualnej skargi konstytucyjnej w trybie pilnym przez posłów klubu parlamentarnego FDP. Wskazali oni na zastosowanie niewłaściwej procedury głosowania nad przedmiotową ustawą w Bundestagu w czerwcu br. Zgodnie z przyjętą w RFN hierarchią aktów prawnych traktaty europejskie mają status równorzędny z ustawą zasadniczą. W związku z tym ich zmiana wymaga głosowania w trybie kwalifikowanej większości dwóch trzecich głosów, a nie większości zwykłej, jak miało to miejsce.

Pozytywne rozpatrzenie skargi przez FTK będzie się wiązać z uruchomieniem ponownego procesu legislacyjnego w obu izbach parlamentu, zapewne już podczas obrad nowej kadencji Bundestagu. Procedura przyjęcia umowy zmieniającej traktat o utworzeniu EMS jest taka sama jak w przypadku

aktu ustanawiającego EMS. Musi zostać podpisana i ratyfikowana zgodnie z krajowymi procedurami przez wszystkie państwa strefy euro.

W trakcie czerwcowego głosowania nad ustawą dotyczącą wprowadzenia zmian w EMS za przyjęciem reform były CDU/CSU, SPD i Zieloni, a ugrupowanie FDP wstrzymało się od głosu. Może ono wykorzystać tę sytuację podczas ewentualnych negocjacji koalicyjnych po jesiennych wyborach do Bundestagu. Bez poparcia tej partii przyjęcie reform EMS większością kwalifikowaną będzie utrudnione.

COVID-19

Obawy przed wariantem Delta koronawirusa

Z informacji Instytutu Roberta Kocha wynika, że 59% próbek badanych na obecność wariantów wirusa zawiera mutację Delta (ostatnie dostępne dane – 27 czerwca). W związku z niepełną wiedzą na temat odporności i możliwości transmisji patogenu po wakcytacji coraz więcej niemieckich wirusologów zwraca uwagę, że konieczne będzie podanie trzeciej dawki preparatu, szczególnie osobom najstarszym, które najwcześniej przyjęły pierwszą dawkę. Obecnie w pełni zaszczepionych jest 40,8% Niemców (jedną dawkę przyjęło 57,6% populacji). Obawa przed kolejną falą pandemii wzmacnia postulat części premierów landów o zintensyfikowanie kontroli na granicach i zaostrzenie zasad kwarantanny dla osób wracających z państw o zwiększonym udziale mutacji Delta. Opowiadają się za tym rząd federalny oraz m.in. Bawaria, Hamburg, Berlin. Przeciwno wzmożeniu kontroli i wprowadzeniu kwarantanny są przede wszystkim landy graniczące z Francją, Belgią, Holandią i Luksemburgiem.

Postulaty kar dla osób unikających szczepień

Zarówno ze strony kół gospodarczych, jak i Rady Gospodarczej przy CDU pojawiają się postulaty wprowadzenia kar dla osób zarejestrowanych na szczepienie, ale rezygnujących z niego bez odwołania terminu. Za takim rozwiązaniem opowiedział się również sekretarz stanu w Ministerstwie Gospodarki i Energii Thomas Bareiß (CDU). Część przedstawicieli gospodarki domaga się ponadto obowiązkowych szczepień dla pracowników wybranych zawodów (np. nauczycieli, pielęgniarzy) – takie stanowisko wyraziła m.in. Rada Gospodarcza CDU. Sprzeciwiają się temu pomysłowi m.in. politycy Zielonych.

Zamówienia szczepionek na 2022 rok

Minister zdrowia Jens Spahn (CDU) w trakcie konferencji prasowej 1 lipca przedstawił plany zamówień szczepionek na 2022 r. Łącznie RFN zakupi 204 mln dawek różnych producentów za 3,9 mld euro. Dostawcą będzie głównie konsorcjum Pfizer–BioNTech – 84,4 mln doz. Moderna dostarczy 31,8 mln, zaś Johnson & Johnson – 18,3 mln dawek. Pozostałe 70 mln stanowić mają preparaty niedopuszczone jeszcze do stosowania w UE – Sanofi, Novavax i Valneva. Minister zaznaczył, że do końca lipca każdy chętny obywatel RFN otrzyma pierwszą dawkę szczepionki.

Niemieckie wsparcie dla COVAX

7 lipca Niemcy zadeklarowały zamiar przekazania do końca roku ok. 30 mln dawek szczepionek AstraZeneca i Johnson & Johnson, z czego 80% w ramach inicjatywy COVAX. Pozostała część ma zostać rozdysponowana bilateralnie, w tym m.in. do państw Bałkanów Zachodnich (do 3 mln dawek), Partnerstwa Wschodniego (szczególnie na Ukrainę, do Azerbejdżanu i Armenii) oraz do Namibii. Niemcy udzieliły inicjatywie COVAX wsparcia o łącznej wartości ok. 1,6 mld euro.

KALENDARIUM

14–15 lipca – posiedzenie grupy parlamentarnej CSU z udziałem przewodniczącego partii Markusa Södera oraz przewodniczącego CDU Armina Lascheta – prezentacja dodatkowych postulatów wyborczych CSU w tzw. planie bawarskim

21 sierpnia – początek głównej fazy kampanii wyborczej CDU i CSU (wspólne wystąpienia liderów obu ugrupowań w miejscowości Rust w Badenii-Wirtembergii)

25 sierpnia – spotkanie kanclerz Merkel z premierami landów w sprawie akcji szczepień oraz zwalczania pandemii

29 sierpnia – pierwsza debata przedwyborcza w prywatnej telewizji RTL pomiędzy kandydatami na urząd kanclerza

12 września – debata w telewizji publicznej pomiędzy kandydatami na urząd kanclerza

23 września – debata wszystkich głównych kandydatów partii politycznych w wyborach

PODCASTY DO WYSŁUCHANIA W SERWISIE SPOTIFY

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: (+48) 22 525 80 00, info@osw.waw.pl

www.osw.waw.pl

AUTORZY: Zespół Niemiec i Europy Północnej
REDAKCJA MERYTORYCZNA: Wojciech Konończuk,
Anna Kwiatkowska
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Szymon Sztyk
SKŁAD: Urszula Gumińska-Kurek

Opinie wyrażone przez autorów analiz
nie przedstawiają oficjalnego stanowiska władz RP.